

ZSIDÓ FERENC (1976) Székelykeresztúr

ZSIDÓ FERENC

Huszonnégy

A panel következő lakrészében Gábosék laktak, Vajda Gergely tudta, nem kell attól tartania, hogy nem lesznek itthon, s nem elsősorban azért, mert lassan este kilenc óra, hanem azért, mert náluk nem divat munkába járni. Gábosék ügyeiről ő is tudott, mert hát, ugye, Piroska időnként tiszteletét tette náluk, el-kottyintott ezt-azt, s kért ezt vagy amazt. Azt is tudta, hogy nem fizetik rendszeren a közöltséget, na nem Gábosnétól: a földszinti hirdetőtáblán a tartozók neve, s az összeg pirossal ki volt emelve. Míg kopogtatott, Vajda arra gondolt, egy fikarcnyi kedve sincs ehhez a famíliához, de már fel is harsant a kissé erőszakosra sikeredett gyere, no!, Vajda kelletlenül belépett, arra gondolt, legalább egyszer ő is viszonzozza a látogatást; Biri néni, Gábos Lajos anyósa, mert ő is ott élt a fiatalokkal (nem, nem a nyakukon!), meglepetten, szabadkozva tessékelt be a konyhába:

– Elnézést, azt hittem, Nagyné! Ő szokott ilyenkor jönni!

Vajda legyintett, hogy ugyan, kérem, szóra se érdemes, s leereszkedett egy foltos, szétült székre.

Rögvest megjelent a konyhában Gábos Lajos is, Vajdát széles mosollyal üdvözölte mint rég várt vendéget, gyere, asszony!, szólt be aztán a szobába, főzz egy kicsi kávé!, pálinka is került az asztalra, Vajda meg se tudott nyikkanni, már a második pohárral töltötték, milyen jó kicsi itóka, ugye?, mondta Piroska, míg a kávéval foglalatzkodott. Pléhcsuporban főzte, nem kotyogóban vagy valami rendes filteres kávéfőzőben, s míg a kávé forrt, bőszen kavargatta, ki ne fusson. Nem is kellene igyunk többet, mondta, nem is annyira az urának, mint a vendégnek, ez már a hatodik vagy a hetedik ma, de azért olyan jólesik... Jól, jól, nyugtázta Lajos is, Vajda pedig csak pillogtatott, hogy hű, napi hét kávé, nem csoda, ha nem futja a közöltségre... Idegenkedve, kissé ingerülten nézte Gábosék elégedett arcát: azok élvezettel szürcsölgettek a kipercent szélű csészékből, tekintetükben nyoma sem volt gondnak. A cigaretta is előkerült, hát persze, gondolta Vajda; már csak két szál van benne?, kérdezte Piroska az urától, miközben kivett egyet a feléje tartott csomagból, kérdésében nem volt semmi szemrehányás, inkább belenyugvó csodálkozás. Ezek aztán tudnak élni!, zsörtölt magában Vajda a körbetartozásra gondolva, ugyanakkor meglepetten állapította meg, hogy minden idegenkedése ellenére csodálja is őket: könnyedségük miatt. Ja, hogy ez a könnyedség inkább felelőtlenség? Meglehet, de olyan jóleső lehet! Ők aludni sem tudtak rendszeren, ha netán elmaradtak valami fizetnivalóval...

– Egy adag kakast is pattogathatnál, te asszony – szólt oda a feleségének Gábos Lajos –, úgy megkívántam!

– Milyen igazad van – tüsténkedett az asszony –, a mikróban egy-kettőre megvan!

– Most nemrég vettük ezt a mikrót – mondta közben magyarázólag Vajdának –, s erősen örülünk neki! Egy darabig mind néztük, hogy ennek is van, annak is, csak nekünk nincs, s aztán azt mondtam magamban, állj meg, ván-

Részlet egy készülő regényből.

dor, elmegyek a bankba, kérek föl egy kicsi pénzt, s veszünk, hogy legyen nekünk is. Ne legyünk alábbvalók másoknál... S ha már belefogtam a dologba, hát annyi kölcsönt vettem fel, hogy a gőzelszívóra s egy új automatára is jusson belőle...

Vajda elhűlve hallgatta az asszony beszámolóját. Mikrót kölcsönből? Micsoda eszement ötlet! Mikor ételre is alig jut?! Eszébe jutott, mit mesélt Irma néni: hogy Biri néni végigjárja a vénasszony barátnőit a városban, kitől egy kicsi paszulyt, kitől egy borkánlekvárt, kitől egy kicsi füstölt csontot kér, „hozomra”. Minden nap megteszi ezt a „beszerző körutat”, kacsázó, mégis szaporra léptekkel (sokan csak Rapid Birinek hívják a háta mögött), és sosem tér haza üres kézzel. Ahová betér, ott úgy előadja magát, olyan tökélyre fejlesztette a sajnáltatást, hogy az illető rendszerint hálás, hogy adhat valamit. S ha netán elutasítják, Biri néni akkor sem esik kétségbe, másnap-harmadnap ismét visszatér, abban bízva, hogy hátha jobb lesz a csillagok állása: magyarán, hátha röstelli fogják újból visszautasítani. S ha mégis megtörténne, az sem világvége: Biri néni nem szégyenlős fajta. Túl van már ő azon. Sok mindenén túl van már. Néhány merészebb húzása is volt karrierje során. Például pár évvel ezelőtt közfelháborodást váltott ki, hogy kölcsönt vett fel a bankból (ez visszatérő motívum volt életében, mint ahogy gyermekeiben is), kezesnek hívta egy régi ismerősét, s aztán törleszteni esze ágában sem volt, s hivatalos, beterhelhető jövedelme nem lévén, a bank a kezes fizetéséből automatikusan húzni kezdte a havi részleteket. Amikor az illető kétségbeesetten futott Biri nénihez, az sajnálkozva széttárta a kezét, s csak annyit mondott: én fizetnék, de nincs miből; húzz szórt a tenyeremből, ha tudsz... A bajt csak tetézte, hogy az illető felesége meggyanúsította az urát: a kezességet néminemű ellenszolgáltatásokért cserébe vállalta. Az, hogy Biri néni miféle ellenszolgáltatásokra lett volna képes a maga hetven évével, nem tudni, de a féltékenység, mint tudjuk, irracionális dolog. Hogy az illető miként tisztázta ki magát, s hogy a családi béke mikor állt vissza, arról már nem sokat lehetett hallani, mindenestre Biri néni úgy járt-kelt a városban, mintha mi se történt volna. Régebben állítólag igencsak elesett asszonynak számított (most minden nyomorúsága ellenére elégedett volt helyzetével), mert olyan ura volt, aki először ütött, s csak azután kérdezett. Amikor összekerültek, s ahogy a verések megkezdődtek, Biri néni egy ideig rimánkodott, ne üsse, de nem volt foganatja; később azt kérte, hogy legalább ne az arcát üsse, hogy ne látszódjon, de eme óhaja sem talált meghallgatásra, utóbb aztán már nem kért semmit, mert rájött, hogy azzal csak rontja a helyzetét. Az évek pedig teltek, ő sem értette, hogyan, de megcsinálódott Piroska és István, s valahogy fel is nőttek, férjhez mentek, megházasodtak, aztán egy nap, minden előjel nélkül, az ura beadta a kulcsot. Biri néni megkönnyebbülten eltemette, majd fogta cuccait, s átköltözött a lányához. Úgymond, új életet kezdeni.

Miközben a vénasszony történetét magában felelevenítette, Vajda Gergely végig Irma néni rosszálló tekintetét látta maga előtt, amint fejét ingatva, sápi-tozva mesél. S közben még arra is volt ideje, hogy fél füllel a Gábos Lajos előadását is hallgassa:

– A boltban mind néztük, hogy az olcsóbbikat vegyük, de ez sokkal fájínabb volt, ennek még digitális órája is van, né! – mutatott büszkén a mikró jobb felső sarkában villogó kijelzőre.

Te jó ég, micsoda embereket hordoz a hátán a föld!, morfondírozott Vajda. A felelőtlenység csúcsragadozói...

– S az nem zavar – akarta kérdezni aztán, Irma nénit s a meséit elhessegetve –, hogy... ö...

– Miért zavarna? – vágott szavába Lajos élesen. – Akinek adóssága van, arra vigyáznak!

Vajda egy pillanatig értetlen képpel meredt Gábosra, majd kényszeredet-
ten felnevetett:

– Tényleg?...

– Hát nem tudtad? – nézett Gábos kioktatóan Vajdára. – A nyolcvanas
években itt az egész kommunista blokk ezt csinálta, nemcsak mi, hanem a
csezkók, jugók, mindegyik: vették föl a kölcsönöket a nyugatiaktól, mert szá-
mítottak rá: azoknak arra is lesz gondjuk, hogy tudják megadni.

– Aha... – nyögte Vajda, aki nehezen viselte, ha félműveltek leckéztették.

– De úgy látszik, ehhez te túl fiatal vagy...

– Hát...

– Hánybéli is vagy te?

– Én '76-os...

– Én '69-es. Azért nem vagy te se már gyermek, no!

– Hát...

– Szóval, mi ebbe nőttünk bele: egy-két adósság nem árt...

– Hm...

– Tudod: úgy még sose volt...

Ekkor Gábos Piroska, aki korábban kilépett egy pillanatra, két tubus fog-
krémmel jelent meg a konyhaajtóban:

– Fájni fogkrémem van eladó. Németből hozták. Ha kettőt veszel, olcsóbb!
– mondta Vajdának, s unszolóan tekintett rá.

Vajdát heves irtózat fogta el, a fogkrémre nézett, majd az asszonyra, s meg-
rázta a fejét.

Az nem hagyta magát:

– Csak hat lej a kettő! A boltban öt lej volna darabja...

– Nem, köszönöm... – nyögte Vajda erőtlenül –, a feleségem minap vett öt
darabot...

– Aha, értem! – szólt Piroska csalódottan. Majd kisvártatva élénkebben:

– Eladom egy-kettőre! Más viszi, mint a cukrot, tudják, hogy megéri... S ha
nem én, hát édesanyám!

– El én, egyet se törődj! – nyugtatta meg Biri néni a lányát. Erősnek tűnt,
életrevalónak, Vajda Gergely nehezen tudta elképzelni, amint rimáncodik,
hogy legalább az arcát ne. Mosolyogva beszélt, kávéjából élvezettel kortyolva.

– S valami munka került-e, na? – fordult Vajda Gergely Piroska felé, a fog-
krémes témát „lerázva”.

– Munka az van örökkéért, csak pénz nem nagyon.

– Úgy-úgy! – bólogatott Gábos Lajos.

– Mert én hatszáz lejért nem megyek a gombásokhoz! – folytatta az asz-
szony méltatlankodva.

– Ne is! – helyeselt az ura.

– Sem a varrodába 650-ért, hogy lyukadjon be a hátam! Akkor inkább itt-
hon ülök. Inkább elvállalok havi egy-két nagytakarítást. Igaz, az se könnyű, de
legalább jól fizetik.

– De azzal az a baj, hogy kiszámíthatatlan, nem? – kérdezte Vajda Gergely
kissé akadékosan.

Az asszony legyintett:

– Ha van, van, ha nincs, nincs!

– S a lányok? – kérdezte Vajda, hogy ők is szóba kerüljenek.

Két felnőtt lánya volt Gáboséknak, az egyik Olaszországban dolgozott,
a másíkról nem nagyon lehetett tudni semmit. Egyesek szerint kurvázkodott.

– Ildikó azt mondta, valamikor augusztusban fog hazajönni – szólt a csa-
ládő.

– Igen, a tegnap is beszélünk skype-on, azt mondta, van munkája, jól van
– fűzte hozzá Gábosné.

– Skype-on? – csodálkozott Vajda. Ki se nézte volna belőlük, hogy tudnak skype-olni.

– Biza nagy találmány! – bólogatott Gábos. – Igaz, gyakran akadozik az internet.

– Aha. S hát a másik lány?

– Erika itthon van... – vont a vállát Gábosné.

– Ő dolgozik-e?

– Most nem, de úgy tervezi, hogy ő is kimegy Olaszba.

– Aha.

A társalgás megakadt. Gábos Lajos kivette az utolsó szálát a csomagból, s újra rágyújtott. Vajda belebújt a kávéscsészébe, s azon törte a fejét, hogyan tovább.

– S törökországi menetek? – érdeklődött aztán, mert hallotta, hogy évekkel ezelőtt az volt Gábosné fő foglalkozása.

– Á, annak vége! Amióta bejöttek az olcsó kínai portékák, azóta lóttek a törökországosdinak. Pedig milyen jó évek voltak azok! Na mindegy, majd csak kitalálunk megint valamit.

– Rendelünk szappant Kínából... – kedélyeskedett az ura.

– Igen, egy egész konténerrel. Már itt a lépcsőházban el tudjuk adni felét, ugye, Gergely? – élcelődött az asszony is.

Vajda Gergely kényszeredetten nevetett, közben azokra a szaftos sztorikra gondolt, melyek Gábosné törökországi útjaihoz kapcsolódtak. Turistaútnak álcázott bevásárló kiruccanásaira többnyire együtt ment egy szomszédos lépcsőházbeli asszonysággal, akkoriban innen, a városból is menetrendszerinti járat volt Törökországba. Hétfőn elmentek, pénteken jöttek az irdatlan rafiatáskákkal, volt abban kávé, ruházat, edényfésülés s legfőképpen arany. Akkoriban az egész környék török kávéit ivott, török tréningnadrágot hordott, a szobákban virítottak a mű perzsaszőnyegek, s a nyakakon, fülekben az ékszerek. Hatalmas pezsgés volt, hatalmas élet. Gábosék akkoriban úgy éltek, mint a kiskirályok. Aztán beütött a krach: Gábosné a másik asszonysággal közös kasszán dolgozott, s egyszer csúnyán összevesztek osztózáskor. Az üzlettárs kikelt a képéből, rendőrt hívatott, s ez nem elég, a folyosón, hogy az egész lépcsőház hallja, megkiabálta Gábosnének, hogy csak hallgasson, mert a piaci tranzakciók nagyját ő intézte, ő, mármint Gábosné elsősorban azért járt Törökországba – a mesélők szó szerint idézték a szaftos kijelentést –, hogy „baszassa magát hátulról a hosszú faszú török férfiakkal”. Ez elég volt ahhoz, hogy legyen min csámcsogjon pár hónapig a lakónegyed, de ahhoz is, hogy Gábosné törökországi kiruccanásainak vége szakadjon.

Vajda Gergely ránézett Gábosné kiélt arcára, és a hosszú faszú török férfiakra gondolt, amint azok hátulról... Aztán elfintorodott. Arra gondolt, ha ő hosszú faszú török férfi lenne (és nem csak akkor), nem Gábosné akarná meg... hátulról. Igaz, annak, hogy Gábosné – állítólag! – a hosszú faszú török férfiak hátulról meg..., már tíz éve is van, akkor még nézhetett ki valahogy ő is, de az ilyenek – gondolta Vajda, majd megakadva megkérdezte magától, milyenek? – hamar vénülnek.

Gábosné egyébként nem igyekezett megcáfolni üzlettársa kijelentéseit, és az esetet követően nem is viselkedett úgy, mint akinek szégyellnivalója van. Arról, hogy férjével az ügyet miként tisztázta, Vajda Gergelynek nem volt tudomása, most azonban úgy tűnt neki, eme affér túl mély nyomot nem hagyott a házasságukon. Legalábbis úgy látszott, egész jól megvannak. A férj vagy hitt neje ártatlanságában, vagy nem érdekelték a hosszú faszú török férfiak ténykedései. Vagy még hálás is volt nekik, ki tudja.

BÉNYI ÁRPÁD, Memento '56, 2000; A kivégzettek temetője, 2006

BÉNYI ÁRPÁD, Gyász, 2006. A terror emlékére, 2004

– Mindegy, az a fő, hogy ne keseredjünk el! – mondta Gábos Lajos, kissé talán erőltetett vidámsággal. – Akinek volt, annak lesz! Majdcsak kitalálunk valamit!

– Ki-ki! – bólogatott az asszony.

– Hányadika is van ma? Elseje? Másodika?

– Csak harmincegy, na...

– Úgy is jó! Tizedikén úgyis jó a postás, hozza anyádnak a nyugdíjat...

– Csak ne volna olyan kevés...

Dolgozott volna többet az anyád!, gondolta Vajda Gergely rosszállóan.

– Bezzeg idele Irma néniem nem olyan nyugdíja van, mint anyámnak!

– Hanem?

– Azt mondják, az ezer lejt is megkapja!

– Ezer lejt? – szisszent fel Gábos.

– Azt biza! De bezzeg amikor kölcsönért mentem, csak siránkozott, hogy milyen kicsi a nyugdíja, hogy neki se elég...

– Volt pofája?

– Volt.

– Na, mondd meg, te Gergely – fordult Gábos Lajos Vajda felé –, micsoda népek vannak ebben a lépcsőházban! Nem sül le a bőr a képükről panaszkodni ezerlejes nyugdíj mellett, s kölcsön nem adnának tíz-húsz lejt...!

Vajdának jött, hogy védelmébe vegye Irma nénit, de aztán jobbnak látta nem előhozakodni azzal, hogy ő tudja, mennyi az öregasszony nyugdíja, s bizony nem ezer. Hogy a beszélgetés menetét meg ne akassza, inkább megpróbált rosszálló képet vágni, s még valami olyasmit is elmormolt a bajsza alatt, hogy ejnye-bejnye.

– Na hadd el, üljön csak a pénzén! Tartsa meg magának!

– Tán a párnájába gyűjti? A koporsóba is magával akarja vinni?

– Mocsok egy portéka, azt mondom! – vált indulatossá Piroska hangja.

– Azt a drága jó Géza bácsit is addig szekálta, hogy szegény odalett. Te nem ismerted az urát, ugye? – fordult Vajda felé, majd amikor az tagadóan megrázta a fejét, folytatta: – Szegény öreg minden pénzét le kellett adja Irma néniemnek, egy sörre valója se volt, azt is úgy kellett kikunyerálja. A vénasszony pedig csak akkor adott, ha az öreg kitakarított s elmosogatott.

– Úgy-úgy!, a férfiak a kocsmában sokat lövögették emiatt! – tette hozzá Lajos.

Vajda Gergely elképedve hallgatta Gábosékat. Nocsak, mik ki nem derülnek a drága jó Irma néniéről! Erről bezzeg nem akart mesélni a lelke! De ki tudja, mindez igaz-e – hűtötte le aztán magát –, ezekből a gyűlölet beszél.

– A vénasszony csak ült a pénzen, s dirigált. Ott az öregnek nem volt se szava, se megállása – mondta élesen Piroska, úgy, hogy azt is érteni lehessen, bezzeg ő..., bezzeg náluk...

– Aztán amióta egyedül maradt, még zsugoribb lett – mondta fitymálóan Lajos.

– Nem adott soha kölcsön? – csúszott ki ekkor Vajda száján az óvatlan kérdés.

Kíváncsi volt, elismerik-e, hogy azért mégiscsak kaptak pénzt Irma nénitől, s hát azt, hogy nem nagyon adták meg. Csak valamennyit belőle, részletekben.

– Hát, egyszer-kétszer... – válaszolt kelletlenül Gábosné.

– Adni éppenséggel tényleg adott – folytatta felesége gondolatmenetét Gábos Lajos –, de aztán úgy ki volt kelve a képéből, ha egy kicsit késtünk a megadásával...

– Aha...

– Képes volt kitámadni a folyosón...

– Úgy biza! Volt pofája szégyenbe hozni minket, mintha olyan nagy szüksége lett volna arra a pár lejre! – tromfolt rá Piroska az urára.

Vajda újból megpróbált együtt érző arcot vágni, bár ez most nehezen sikerült. Mert az már csak mégis több a soknál, hogy még annak álljon feljebb, aki tartozik, s nem adta meg!

Pár pillanatra feszült csönd állt be. Sőt, az én anyám picsája!, jutott eszébe Vajdának egyik újságíró kollégája kedvenc mondása, amit feszültség-levezetés gyanánt szokott hangoztatni a lapzárta hevében.

– S hát a turkáló? – kérdezte aztán, témát váltva (közben átsuhant az agyán, hogy annyit faggatózik, a végén még „gyanút fognak” Gábosék).

Gábosné legyintett:

– Az nem volt jó bolt! Nem vált be. Azzal kezdődött, hogy maga a helyiség nem volt elég forgalmas helyen. Aztán folytatódott azzal, hogy két hónapja se volt, hogy megnyitottuk, behozták a törvényt, hogy fertőtleníteni kell minden ruhát, s ez megdobta az árat. S ez nem elég, ránk szálltak a fináncok, a fene a belüket!

– Az az! A mocsok piócák! – helyeselt Gábos Lajos is.

Vajda Gergely úgy hallotta, hogy tényleg jöttek a fináncok, de elsősorban azért, mert a cégnek sok volt a tartozása az állam felé, s hogy a gondok ott kezdődtek, hogy Gábosné is, az ura is számolatlanul vette ki a pénzt a kasszából, hol tíz lejt, hol százat; hogy nem volt tisztességes nyilvántartás, könyvelés. Szóval felelőtlenek voltak, de legalábbis – finoman szólva – „nagyvonalúak”.

Mintha megérezte volna, mire gondol, Gábosné így szólt:

– Mindegy, megtanultuk, hogy az üzletben nincs nagyvonalúság...

– De azért nem jöttünk ki mínuszban a dologból! – védte az ura a mundér becsületét.

– Nem, nem! – bólogatott az asszony is. – Pedig a végén mennyi ruhát odaadtunk a szegényeknek!

– Hát igen. Azóta is hogy köszönnek! Kicsit ránk is kaptak, azt hitték, ez így fog menni, míg a világ.

– Biza! – helyeselt mosolyogva az asszony. – Egy kicsi asszonykára rá kellett aztán szóljak, hogy immár kopjon le, mert bezárt a bolt.

– Úgy-úgy!

– Ha rajtunk is ennyit segítene valaki...

– Hadd el, asszony! Mi megleszünk. Jövő héten hívott Békási szerda-csütörtökre a brigádjába, alapot öntenek, kell a segítség. Az ötven lej napjára. Nem rossz pénz. Aztán te is kapsz valami munkát.

– Kapok, kapok!

– Váncsané nem hívott takarítani?

– Nem, bejárónőt fogadott.

– Affene, hogy felvitte az Isten a dolgát.

– Föl annak!

Vajda Gergely azt vette észre, úgy beszélgetnek, mintha ő ott se lenne, bensőségesen, egyetértésben. Látszott rajtuk, minden nyomorúságuk ellenére jól megvannak együtt, Vajda azon se csodálkozott volna, ha róla tudomást se véve Gábos nekifogna az asszonyának hátulról, csak talán kevésbé vehemensen, mint egykor a hosszú faszú török férfiak.

Akkor én innen most mehetnék is, esett le neki a tantusz, míg eszükbe nem jut, hogy tőlem is kölcsönkérjenek; köszönöm a kávé, emelkedett föl a székről, szívesen máskor is, szerencséjére nem kérdezték, miért jött, tán azért, mert hozzá voltak szokva, hozzájuk az emberek csak úgy jönnek; na, akkor minden jót, nyomta le a kilincset, neked is, szervusz.

BÉNYI ÁRPÁD, Hattyúdal, 1997; Daltalan táj, 2002

BÉNYI ÁRPÁD, Rácsok mögött, 2003; Bezárt világ, 2004

